

Гусева Наталя. *Некоторые общественно-географические аспекты потребления продовольствия населением Украины.* В статье рассмотрены некоторые теоретические вопросы географии потребления как общественно-географической дисциплины, в частности, дано определение науки, проанализированы исследования отечественных и зарубежных географов в области географии потребления продовольствия. Дана характеристика нескольких вариантов группирования стран мира по особенностям питания (региональные типы питания по Г. Керизелу, кластеры по А. В. Вторушиной) и определено место Украины в этих группах стран. Рассмотрена динамика потребления населением Украины основных продуктов питания (мяса и мясопродуктов, молока и молочных продуктов, яиц, хлебных продуктов, картофеля, овощебахчевых и плодово-ягодных культур, рыбы и рыбных продуктов, сахара, масла) в течение 1990–2011 гг. и выделены факторы, которые ее определили. Проведено сравнение минимальных и рациональных норм питания и реальное потребление населением Украины основных продуктов питания.

Ключевые слова: география потребления, потребление, основные продукты питания, минимальные нормы питания, рациональные нормы питания, региональные типы питания.

Guseva Nataliya. *Some Human-Geographical Aspects of Food Consumption by the Population of Ukraine.* Some theoretical questions of the geography of consumption as a human-geographical disciplines was considered. Definition of science was given. Studies of domestic and foreign geographers of the geography of food consumption were analysed. Some grouping countries according to the peculiarities of nutrition were characterized, for example, the regional types of food (G. Keriel), clusters on consumption of food (A. V. Vtorushina). Ukraine's place in the table grouping countries according to the peculiarities of nutrition has been defined. The dynamics of food consumption by the population of Ukraine (meat and meat products, milk and dairy products, eggs, cereal products, potatoes, vegetables and melons, fruits, berries and grapes, fish and fish products, sugar, sunflower oil) during 1990–2011 was considered. Factors that determined the dynamics of food consumption by Ukrainians, were allocated. The minimum and rational nutrition norm and real food consumption by the population of Ukraine were compared.

Key words: geography of consumption, consumption, food, minimum nutritional standards, rational nutrition norm, regional types of food.

Стаття надійшла до редколегії
08.09.2013 р.

УДК 911.3:33(477.62)

Ганна Дудкіна

Суспільно-географічний аналіз інвестиційної діяльності у Донецькій області

Розглянуто регіональні особливості інвестиційної діяльності в Донецькій області. Визначено основні напрями досліджень інвестиційної діяльності в Донецькому регіоні. Проаналізовано структуру інвестицій в основний капітал і прямих іноземних інвестицій за видами економічної діяльності та в територіальному аспекті. Наведено основні джерела фінансування інвестицій. Здійснено класифікацію адміністративно-територіальних одиниць Донецької області за подібністю розвитку інвестиційної діяльності на основі застосування кластерного аналізу. Схарактеризовано виділені групи адміністративно-територіальних одиниць Донецької області за подібністю розвитку інвестиційної діяльності. Виявлено основні проблеми розвитку інвестиційної діяльності в регіоні та можливі способи їх розв'язання. Визначено вплив інвестиційної діяльності на розвиток Донецького регіону.

Ключові слова: інвестиції, капітальні інвестиції, інвестиції в основний капітал, прями іноземні інвестиції, інвестиційна діяльність.

Постановка наукової проблеми та її значення. На сучасному етапі розвитку української держави велика роль належить інвестиційній діяльності як фактору сталого соціально-економічного розвитку. Це зумовлено тим, що інвестиції є засобом активізації соціально-економічних перетворень, структурно-технологічних змін на основі інновацій, а також чинником територіального розвитку в умовах формування ринкової економіки. Інвестиції – це також засіб забезпечення виходу з економіч-

ної кризи, структурних зрушень у господарстві, гарантування технічного прогресу, підвищення кількісних показників господарської діяльності.

Ю. Качаєв вважає, що сьогодні поступово формується концепція суспільно-географічного дослідження інвестиційної діяльності, в основі якої лежить комплексне розуміння інвестиційної діяльності як важливої ланки господарства України і суспільно-географічного процесу. Останній висновок ґрунтується на об'єктивності розвитку та динамічній взаємодії двох видів інвестиційних зв'язків – горизонтальних (геопросторових) і вертикальних (між складовими частинами інвестиційної діяльності та компонентами території, регіону), які й формують суспільно-географічний процес [5, с. 42].

Сучасні дослідження інвестиційної діяльності потребують суспільно-географічного обґрунтування, тому що розвиток і розміщення інвестицій дуже часто визначають саме територіальні чинники. Так, на ефективність інвестиційної діяльності мають значний вплив територіальні відмінності в рівні соціально-економічного розвитку регіону. Відбувається посилення територіальної диференціації в розміщенні інвестицій між індустріальними, аграрними й індустріально-аграрними регіонами країни.

Донецька область є потужним індустріальним регіоном України, що відрізняється концентрацією виробничих сил й працересурсним потенціалом. Водночас Донеччині притаманні риси старопромислових регіонів: спеціалізація на традиційних галузях промисловості; скорочення частки продукції з високою доданою вартістю; територіальні диспропорції розвитку (центральні райони й агломерації відрізняються прогресивним розвитком, а периферійні райони – зростанням моногалузовості й зниженням темпів розвитку). С. Іщук і О. Гладкий зазначають, що Донецький старопромисловий район зберігає свою традиційну паливно-енергетичну та гірничовидобувну спеціалізацію, незважаючи на скорочення рівня рентабельності цих галузей [4, с. 46]. Тому в сучасних умовах для збалансованого розвитку регіон потребує перебудови галузевої структури й оптимізації територіальної структури господарства на основі впровадження ефективної інвестиційно-інноваційної діяльності.

Для оцінки інвестиційного потенціалу й перспективності інвестування у регіон, визначення чинників розвитку інвестиційної діяльності й виявлення диспропорцій у галузевому та територіальному розподілі інвестиційних ресурсів актуальним є проведення суспільно-географічного дослідження інвестиційної діяльності Донецької області. Це дослідження надасть змогу запропонувати способи ефективного регіонального соціально-економічного розвитку.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Інвестиційну діяльність у регіональному розрізі досліджували Ф. Абдуллаєв, Л. Белоусова, Б. Бійєн, І. Виниченко, О. Гуриченко, В. Жорнік, С. Іщук, Г. Кравчук, О. Кленін, Т. Кулініч, С. Малахівська, В. Марцин, П. Мірошниченко, Я. Надворняк, І. Олександренко, О. Піріашвілі, Ю. Полякова, Н. Свиридова, Г. Смоквіна, О. Шапошникова, Л. Шинкарук та ін.

Вивченням питань інвестиційної привабливості й дослідженням інвестиційного клімату займалися П. Беленький, Р. Демченко, В. Матвієнко, А. Музиченко, О. Носова, В. Ткаченко, К. Фісун, Г. Харламова, В. Шевченко-Марсель та ін. Проблеми іноземного інвестування присвячені роботи О. Балануца, Н. Березніченко, В. Видобора, В. Грипинської, А. Даниленко, К. Єрмілової, К. Жеваго, О. Курило, І. Матюшенко, В. Полевика, І. Сазонець, В. Чайка та ін.

Питанням інвестування присвячені праці провідних вітчизняних суспільно-географів, а саме: Й. Бурки, А. Голікова, С. Запотоцького, Ю. Качаєва, О. Кононенко, З. Маніва, А. Мельничука, К. Мельник, Л. Немець, К. Немець, В. Олійник, М. Пістуна, І. Смаль, О. Топчієва, О. Ханової, І. Яковенко та ін. Окремим аспектам розвитку інвестиційної діяльності присвячені роботи російських економіко-географів, як-от: В. Бабурина, Н. Бородуліної, О. Горєцької, М. Горячко, О. Козлова, Ю. Кретової, С. Лачинського, Т. Мірзояна, Н. Міроненка, О. Себенцова, М. Сорокіна, П. Фомічова, А. Шеховцева та ін.

Інвестиційні процеси в Донецькій області з погляду регіональної економіки досліджували О. Амоша, Н. Іванов, Л. Чередник, Є. Левіна, В. Михальська [2], А. І. Стьопочкін й О. М. Шапошникова [14] та ін. Проблема залучення іноземних інвестицій у Донецькій регіон займалися Ю. Макогон, В. Кравченко, Г. Чижиков, Є. Медведкіна, Т. Орехова, В. Нестерцов, С. Нестерцова, Є. Щербініна [3; 8] та ін. Галузеві аспекти залучення інвестицій вивчали Г. Півняк, О. Амоша, Ю. Ященко, П. Пілов, В. Саллі, О. Трифонова, О. Симоненко [1; 6], В. Логвиненко, О. Амоша й С. Янко [7] та ін.

Метою дослідження є виявлення регіональних особливостей інвестиційної діяльності в Донецькій області.

Відповідно до мети дослідження поставлено такі **завдання**:

- проаналізувати компонентно-територіальну структуру інвестиційної діяльності Донецької області;
- виконати класифікацію адміністративно-територіальних одиниць Донецької області за подібністю розвитку інвестиційної діяльності на основі застосування методу кластерного аналізу;
- визначити основні проблеми розвитку інвестиційної діяльності в Донецькій області та можливі способи їх розв'язання.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У нашому дослідженні розглянуто інвестиції в основний капітал (ІОК) та прямі іноземні інвестиції (ПІІ) як основні компоненти інвестиційної діяльності. За 2011 р. у розвиток економіки Донецької області за рахунок усіх джерел фінансування вкладено 27,3 млрд грн капітальних інвестицій, із них у матеріальні активи – 98,6 %, а в нематеріальні – 1,4 %. У загальному обсязі капітальних інвестицій у матеріальні активи інвестиції в основний капітал становили 79 % [10].

Обсяг інвестицій в основний капітал області за 2011 р. складав 21,6 млрд грн, або 10,3 % обсягу інвестицій у цілому по Україні [11]. За цим показником Донеччина посіла друге місце серед регіонів України після м. Києва.

Що стосується джерел фінансування в основний капітал у Донецькому регіоні (рис. 1), то у 2000–2011 рр. головним джерелом інвестування залишалися власні кошти підприємств та організацій (їх питома вага змінювалася в діапазоні від 71 % до 61 %, або на 10 %), істотно збільшилися кредити банків та інші позики (від 3,4 % до 18,4 %, або на 15 %), також збільшилися кошти державного бюджету (від 7,3 % до 12,2 %, або на 4,9 %) й кошти місцевого бюджету (від 1,6 % до 4,6 %, або на 3 %), при цьому різко зменшилися кошти іноземних інвесторів (від 11 % до 0,3 %, або на 10,7 %), а кошти населення на будівництво власних квартир (на 0,6 %) й кошти вітчизняних інвестиційних фондів (0,1 %) мали незначну питому вагу.

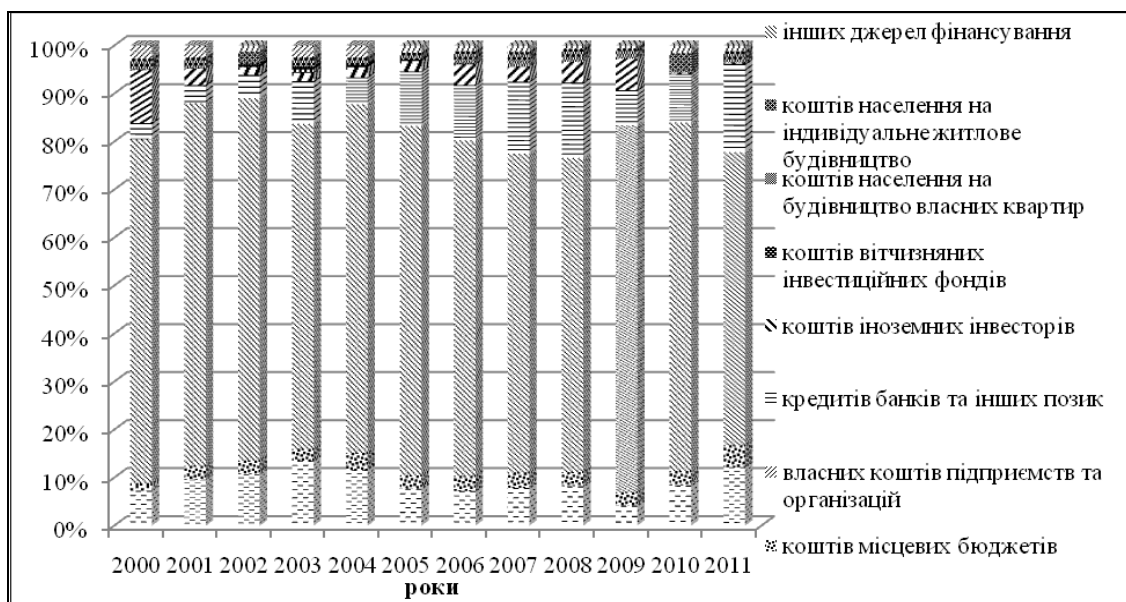

Рис. 1. Динаміка інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування за 2000–2011 рр. (за даними [10])

За видами економічної діяльності інвестиції в основний капітал у 2011 р. (рис. 2) спрямовані переважно в розвиток промисловості (49,4 %), діяльності транспорту та зв'язку (14 %) й операції з нерухомим майном (11,3 %). У загальній структурі ІОК, вкладеного у промисловість, переважала переробна промисловість над видобувною. Щодо структури ІОК переробної промисловості, то

найбільшу питому вагу мали металургія (24,2 %), харчова (6,6 %) промисловість й машинобудування (5,8 %). Отже, значні обсяги інвестицій спрямовані в галузі спеціалізації регіону, що свідчить про закріплення традиційної структури господарського комплексу.

У Донецькій області за 2000–2011 рр. відбулося збільшення обсягів інвестицій в основний капітал у переважній більшості адміністративно-територіальних одиниць (рис. 3). Серед районів найбільші темпи приросту інвестицій в основний капітал спостерігалися у Ясинуватському (85,4 %) й Новоазовському (47,3 %) районах. Ясинуватський район – один із центральних районів Донецької області, де найбільш привабливими для інвестування є традиційні галузі (гірничовидобувна, машинобудування та коксохімія). Перспективи щодо подальшого залучення інвестицій пов'язані з модернізацією та переоснащенням підприємств цього району. У Новоазовському районі галуззю спеціалізації є харчова промисловість, яка дає можливість швидко повернути інвестовані кошти. Водночас за період, що досліджувався, відбулося скорочення інвестицій у Слов'янському районі та м. Дебальцеве (0,4 %), тобто у периферійних адміністративно-територіальних одиницях.

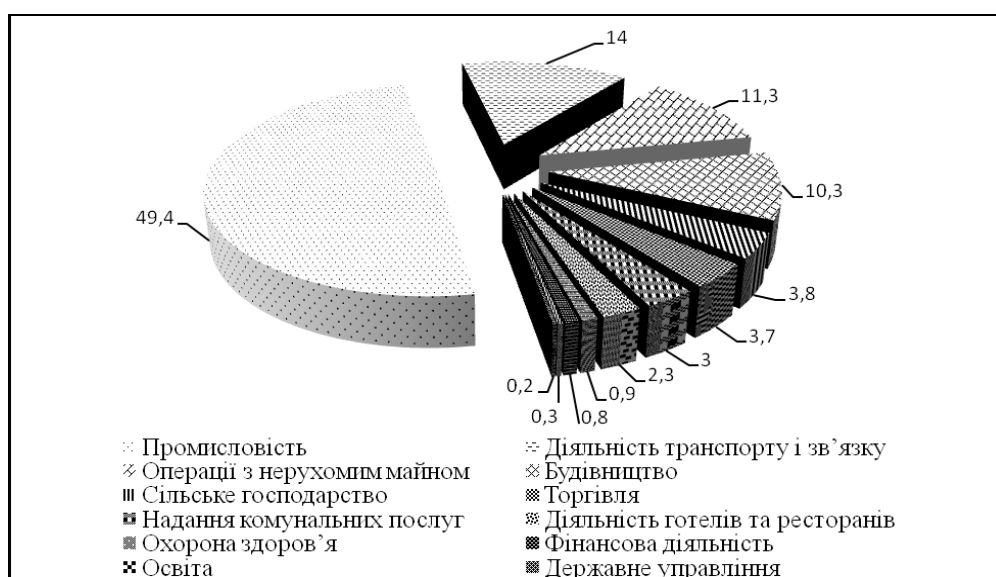

Рис. 2. Структура інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності в Донецькій області у 2011 р., у % до загального обсягу (за даними [10])

Лідерами із залучення ІОК на душу населення у 2011 р. за адміністративно-територіальними одиницями були такі міста, як Вугледар, Кіровське, Новогродівка (моногалузеві міста з переважанням вугільної промисловості) та Донецьк (обласний центр), а серед районів області виділялися Красноармійський, Ясинуватський і Новоазовський (переважно центральні райони, розміщені в зоні впливу Донецько-Макіївської агломерації). Найнижчий рівень залучення ІОК на душу населення спостерігався в межах Олександрівського, Слов'янського, Великоновосілківського районів та міст Дебальцеве і Сніжне, тобто переважно в периферійних районах й містах із низькою рентабельністю видобувної промисловості [10].

У 2011 р. в структурі інвестицій в основний капітал по адміністративних районах Донеччини на півночі й південному заході переважає сільське господарство, а в центральних й південно-східних районах – промислове виробництво. Винятком є північні райони – Слов'янський й Краснолиманський, де у структурі ІОК переважає діяльність транспорту й зв'язку, а також центральні райони – Ясинуватський та Шахтарський, де найбільша питома вага у структурі ІОК припадає на державне управління.

Щодо міст обласного підпорядкування, то в структурі ІОК за видами економічної діяльності переважає промисловість. Винятком є міста Донецьк, Слов'янськ та Ясинувата, де в структурі ІОК значну питому вагу займають діяльність транспорту та зв'язку, операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги, державне управління тощо.

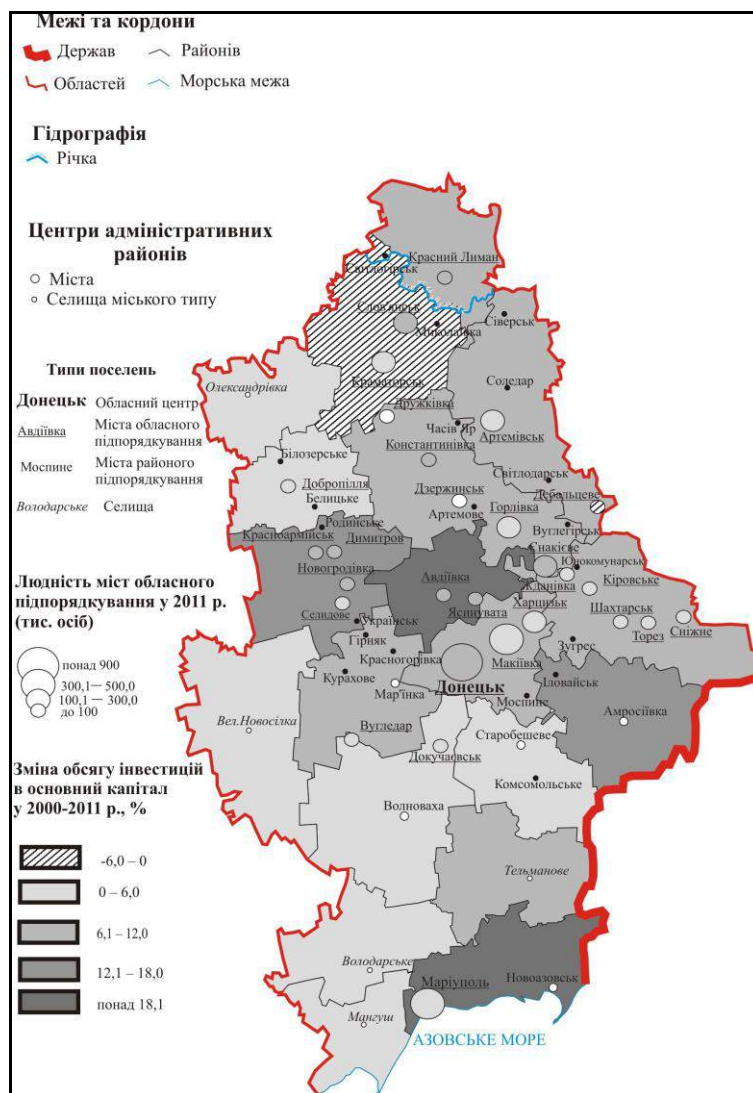

Рис. 3. Динаміка інвестицій в основний капітал по містах та районах Донецької області за 2000–2011 р. (за даними [10])

Розгалужену структуру інвестицій в основний капітал у галузі промисловості мають такі міста, як Донецьк, Костянтинівка, Слов'янськ, Макіївка, Артемівськ та Мар'їнський і Костянтинівський райони.

У периферійних районах і моногалузевих поселеннях у структурі ІОК за галузями промисловості домінує видобувна галузь (Шахтарський, Старобешівський, Добропільський, Красноармійський райони та міста Добропілля, Вугледар, Шахтарськ, Кіровське, Димитров, Жданівка, Новогродівка, Сніжне, Торез, Красноармійськ й Докучаєвськ). Інвестиції в основний капітал металургійного виробництва спрямовані в потужні металургійні центри (міста Маріуполь, Краматорськ, Єнакієве й Дебальцеве). Інвестиції у галузі машинобудування переважають у Першотравневому районі та у містах Ясинувата, Костянтинівка й Краматорськ. ІОК у хімічне виробництво надходять у Слав'янський район та у м. Горлівка.

Отже, інвестиції в основний капітал концентруються в обласному центрі, великих агломераціях й центральних районах, що є так званими «полосами тяжіння» інвестицій. Водночас переважна більшість периферійних районів і монофункціональних поселень отримує значно менші обсяги інвестицій, це, можливо, пов'язано зі структурою господарства й віддаленістю від центра.

У 2011 р. в економіку Донецької області іноземні інвестори вклали 2513,6 млн дол. прямих інвестицій (акціонерного капіталу). За обсягом залучення прямих іноземних інвестицій Донецької область належить четверте місце в Україні [9].

Динаміка ПІІ Донецького регіону є позитивною, так, за період, що досліджується (2000–2011 рр.), обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу), що надійшли в область, збільшився у 10 разів, або з 267,3 млн дол. до 2513,6 млн дол. відповідно [9; 13].

Щодо географії головних країн-інвесторів, то найбільші обсяги ПІІ Донецької області надають Кіпр (48,7 % від загального обсягу), Нідерланди (25 %), Британські Віргінські Острови (7,3 %), Німеччина (5,1 %) й Великобританія (4 %). Саме на ці країни припадає 90,1 % загального обсягу прямих іноземних інвестицій, із них майже 56 % інвестицій регіону надають Кіпр та Британські Віргінські Острови («офшорні зони»). Можна зробити припущення, що таким чином повертається на батьківщину частина національного капіталу.

За видами економічної діяльності прямі іноземні інвестиції спрямовані переважно на розвиток промисловості (46,7 %), операції з нерухомим майном (16,5 %), торгівлю (10 %), фінансову діяльність (9,7 %) та надання комунальних послуг (9,7 %) [13].

Найбільша частина (88,6 %) ПІІ Донецької області припадає на п'ять міст: Донецьк (54,7 % загального обсягу), Маріуполь (17,1 %), Горлівка (6,5 %), Артемівськ (5,5 %) і Макіївка (4,8 %) [13]. Таким чином, регіональний розподіл прямих іноземних інвестицій пов'язаний, насамперед, із концентрацією виробничих ресурсів.

Реалізація інвестиційних проектів у вільних економічних зонах (ВЕЗ) і територіях пріоритетного розвитку (ТПР) Донеччини триває, навіть в умовах скасування митних і податкових преференцій. Так, найбільші обсяги інвестицій (іноземних та українських) спрямовані у ТПР м. Донецьк, м. Маріуполь, м. Красноармійськ, а найменші – у ТПР м. Димитров та м. Торез. Найбільшу частку становить реалізація іноземних інвестиційних проектів у містах Димитров, Артемівськ, Кіровське, Слов'янськ, а також Волноваському та Старобешівському районах. Щодо реалізації українських проектів, то найбільша питома вага вітчизняних інвестицій спрямована у міста Харцизьк, Красноармійськ, Маріуполь, Єнакієве, Донецьк, а також Слов'янський й Мар'їнський райони. Що стосується ВЕЗ, то найбільшу частку становить реалізація українських інвестиційних проектів (ВЕЗ «Донецьк» – 57,0 %, ВЕЗ «Азов» – 87,7 %) [12].

Загальний обсяг прямих інвестицій (акціонерний капітал) із Донецької області в економіку країн світу на 1 січня 2012 р. склав 5939,8 млн дол., що в загальному обсязі прямих інвестицій з України становить 86,1 %. Майже весь обсяг вкладень області (99 %) спрямований в економіку Кіпру [13].

У нашому дослідженні за допомогою методу кластерного аналізу згруповано адміністративно-територіальні одиниці Донецької області за подібністю розвитку інвестиційної діяльності. Для цього було відібрано 12 статистичних показників (економічних, соціальних, демографічних) по містах та районах Донецької області. Ці показники були нормовані за допомогою методу лінійного шкалювання. Кластеризацію ми виконували із застосуванням методу Варда. Критерієм об'єднання об'єктів у кластери є мінімум відстані між показниками, що їх описують (евклідова відстань).

За результатами кластерного аналізу у 2011 р. було виділено групи адміністративно-територіальних одиниць Донецької області за подібністю розвитку інвестиційної діяльності (рис. 4–5):

- перша група з високим рівнем розвитку інвестиційної діяльності;
- друга група індустріальних районів із дуже високим рівнем розвитку інвестиційної діяльності;
- третя група міст добувної промисловості з досить високим рівнем розвитку інвестиційної діяльності;
- четверта група з дуже низьким рівнем розвитку інвестиційної діяльності;
- п'ята та шоста групи з низьким рівнем розвитку інвестиційної діяльності.

Першу групу утворює монокластер, потужний багатофункціональний обласний центр – м. Донецьк. Показник інвестування на душу населення становить 9405 грн (середній показник по області дорівнює 4902 грн). Місто Донецьк має розгалужену структуру інвестицій в основний капітал, а особливо виділяється інвестування у діяльність транспорту й зв'язку, державне управління, операції з нерухомим майном й промисловість.

Другу групу становлять індустріальні райони Красноармійський, Новоазовський та міста Димитров й Вугледар із дуже високим рівнем розвитку інвестиційної діяльності. Структура інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності представлена видобувною (вугільна галузь) та обробною (виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів) промисловістю. Середній показник інвестування на душу населення другої групи становить 27756,5 грн, що майже в

5,7 раза більше ніж у середньому по області. Слід зауважити, що інвестиції у цих адміністративно-територіальних одиницях спрямовані переважно в традиційні галузі спеціалізації Донецької області.

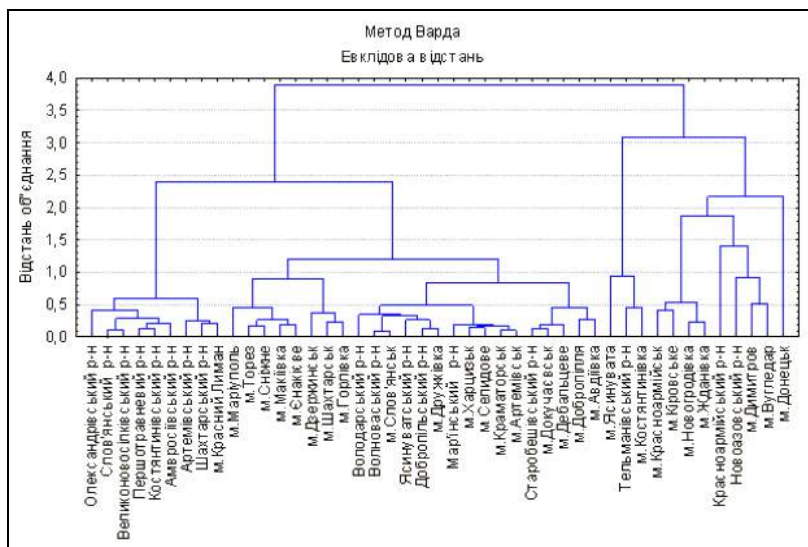

Рис. 4. Дендрограма адміністративно-територіальних одиниць Донецької області за рівнем розвитку інвестиційної діяльності у 2011 р. (обчислено та побудовано за даними [10; 13])

Рис. 5. Групування міст та районів Донецької області за подібністю розвитку інвестиційної діяльності у 2011 р. (побудовано за даними [10; 13])

Третю групу утворюють міста – центри видобувної промисловості Жданівка, Новоградівка, Кіровське (монофункціональні поселення) й Красноармійськ із досить високим рівнем розвитку інвестиційної діяльності. Середній показник інвестування на душу населення становить 7336,2 грн, що майже в 1,5 раза більше ніж середній показник по області.

Четверту групу утворюють міста Костянтинівка, Ясинувата та Тельманівський район із дуже низьким рівнем розвитку інвестиційної діяльності. Перспективи інвестування цієї групи пов'язані з розвитком машинобудування й чорної металургії. За обсягом інвестування ця група посідає найнижчі позиції: середній показник інвестування на душу населення становить 2135,7 грн, що в 2,3 раза менше ніж у середньому по області.

П'яту групу районів із низьким рівнем розвитку інвестиційної діяльності формують переважно центральні райони (Старобешівський, Добропільський, Ясинуватський, Волноваський, Володарський, Мар'їнський) й більшість міст обласного підпорядкування (Авдіївка, Добропілля, Дебальцеве, Докучаєвськ, Артемівськ, Краматорськ, Селидове, Харцизьк, Дружківка, Слов'янськ, Горлівка, Шахтарськ, Дзержинськ, Єнакієве, Макіївка, Сніжне, Торез, Маріуполь). Середній рівень інвестування на душу населення становить 2901,1 грн.

Шосту групу утворюють периферійні райони (Костянтинівський, Артемівський, Амросіївський, Першотравневий, Шахтарський, Слов'янський, Олександрівський, Великоновосілківський) та м. Красний Лиман із низьким рівнем розвитку інвестиційної діяльності. Середній рівень інвестування на душу населення досить низький і становить 2329,6 грн.

Отже, територія Донецького регіону за подібністю розвитку інвестиційної діяльності умовно поділяється на порівняно благополучні (перша, друга й третя) й порівняно неблагополучні (четверта, п'ята й шоста) групи адміністративно-територіальних одиниць.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

1. За абсолютними показниками залучення інвестицій Донеччина займає провідні позиції в Україні. Інвестиції спрямовані переважно у галузі спеціалізації регіону (добувна промисловість, чорна металургія, важке машинобудування й хімічна галузь), що свідчить про закріплення традиційної структури господарського комплексу. Водночас у новітніх ринкових умовах господарювання потрібно створювати соціально-орієнтоване й інноваційне виробництво, тобто доцільно перебудувати господарство регіону.

У територіальному розрізі основна частина інвестицій спрямована у багатофункціональні міста й центральні райони Донеччини, а також деякі центри вугільної галузі. Переважна більшість периферійних районів й міст обласного підпорядкування отримує незначні обсяги інвестицій і вони спрямовані у традиційні галузі господарства. Отже, завдяки залученню інвестицій відбувається посилення територіальних диспропорцій розвитку регіону.

2. Донецька область за подібністю розвитку інвестиційної діяльності умовно поділяється на порівняно благополучні й порівняно неблагополучні групи адміністративно-територіальних одиниць. До порівняно благополучних груп належать багатофункціональні міста й деякі центри видобувної промисловості з досить привабливою для інвестування структурою економіки, а також деякі райони з вигідним економіко-географічним положенням. До складу порівняно неблагополучних груп входять переважно периферійні райони й монофункціональні поселення, а також багатофункціональні міста, що розміщені в зоні впливу обласного центру.

3. До проблем розвитку інвестиційної діяльності в Донецькій області можна віднести деформацію галузевої структури інвестування (спрямування інвестицій у матеріалоемні, енергоємні й фондоємні галузі), територіальні диспропорції інвестування (концентрація інвестицій в обласному центрі, великих агломераціях й центральних районах), проблема монофункціональності (моноголузевих поселень) тощо. У зв'язку з деформацією структури інвестування у Донецькій області доречно створити умови для залучення інвестицій на розвиток інноваційних галузей промисловості (електротехніки, електроніки, тонкої хімії), соціальної сфери, охорони навколишнього середовища, освіти, науки та охорони здоров'я. У територіальному розрізі для посилення інвестиційної привабливості периферійних адміністративно-територіальних одиниць регіону доцільно структурно перебудувати їх господарство. Щодо інвестування у монофункціональні центри видобувної промисловості, то це явище позитивне для Донеччини, але мінеральні ресурси вичерпні, тому потрібно розробляти стратегію розвитку цих поселень за новими напрямками розвитку.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з більш детальним аналізом інвестиційної діяльності на рівні адміністративно-територіальних одиниць для обґрунтування конкретних заходів покращення їх інвестиційної привабливості.

Джерела та література

1. Воспроизводство шахтного фонда и инвестиционные процессы в угольной промышленности Украины : монография / Г. Г. Пивняк, А. И. Амоша, Ю. П. Яценко и др. – Киев : Наук. думка, 2004. – 312 с.
2. Инвестиционная деятельность в регионе / А. И. Амоша, Н. И. Иванов, Л. И. Чередник и др. – Донецк : Ин-т экономики пром-сти, 1998. – 59 с.
3. Иностранные инвестиции в промышленности Донбасса: история, статистика, проблемы современного развития : монография / Ю. В. Макогон, Г. Д. Чижигов, В. А. Кравченко и др. – Донецк : ДонНУ, ДонФНИСИ, 2007. – 188 с.
4. Іщук С. І. Суспільно-географічні дослідження економічної ефективності розвитку Донецького старопромислового району / С. І. Іщук, О. В. Гладкий // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 75-річчю утворення каф. географії Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка (Луганськ, 17–19 жовт. 2011 р.) / відп. ред. І. Г. Мельник. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2011. – С. 45–50.
5. Качаев Ю. Д. Суспільно-географічні дослідження інвестиційної діяльності: становлення та сучасний стан / Ю. Д. Качаев // Укр. геогр. журн. – 2010. – № 4. – С. 37–43.
6. Кількісні параметри інвестиційної привабливості вугільних шахт : монографія / О. І. Амоша, В. І. Саллі, О. В. Трифонова, О. І. Симоненко. – Донецьк : Нац. гірн. ун-т, 2007. – 110 с.
7. Логвиненко В. И. Актуальные проблемы привлечения инвестиций в угольную промышленность / В. И. Логвиненко, А. И. Амоша, С. В. Янко // Економіка промисловості. – 2002. – № 4. – С. 80–86.
8. Макогон Ю. В. Підходи до оцінювання результатів функціонування спеціальних режимів інвестування в Україні (на прикладі Донецької області) / Ю. В. Макогон, В. О. Кравченко // Економічні Есе. – 2005. – Вип. 19. – С. 81–89.
9. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності : стат. зб. / за ред. Л. М. Овденко. – К. : Держ. служба статистики України, 2012. – 68 с.
10. Інвестиції та будівельна діяльність у Донецькій області в 2000–2011 рр. : стат. зб. / за ред. Л. П. Багмет. – Донецьк : Голов. упр. статистики у Донецькій області, 2011. – 97 с.
11. Капітальні інвестиції в Україні в 2007–2011 рр. : стат. зб. / за ред. М. М. Собко. – К. : Держ. служба статистики України, 2012. – 122 с.
12. СЕЗ і ТПР Донецької області: реалізація інвестиційних проєктів у 2008–2012 рр. : стат. зб. / за ред. Н. О. Височина. – Донецьк : Голов. упр. статистики у Донецькій області, 2013. – 89 с.
13. Статистичний щорічник Донецької області за 2011 рік / за ред. О. А. Зеленого. – Донецьк : Голов. упр. статистики у Донецькій області, 2012. – 494 с.
14. Шапошнікова О. М. Аналіз інвестиційної привабливості Донецького регіону у стані сучасної інфляції [Електронний ресурс] / О. М. Шапошнікова, А. І. Стьопочкін. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/14_APSN_2008/Economics/32155.doc.htm

Дудкина Анна. Общественно-географический анализ инвестиционной деятельности в Донецкой области. Рассмотрены региональные особенности инвестиционной деятельности в Донецкой области. Представлены основные направления исследований инвестиционной деятельности в Донецком регионе. Проанализирована структура инвестиций в основной капитал и прямых иностранных инвестиций по видам экономической деятельности и в территориальном аспекте. Приведены основные источники финансирования инвестиций. Осуществлена классификация административно-территориальных единиц Донецкой области по подобию развития инвестиционной деятельности на основе применения кластерного анализа. Предоставлена характеристика выделенных групп административно-территориальных единиц Донецкой области по подобию развития инвестиционной деятельности. Выявлены основные проблемы развития инвестиционной деятельности в регионе и возможные пути их решения. Определено влияние инвестиционной деятельности на развитие Донецкого региона.

Ключевые слова: инвестиции, капитальные инвестиции, инвестиции в основной капитал, прямые иностранные инвестиции, инвестиционная деятельность.

Dudkina Ganna. Socio-Geographic Analysis of Investment Activity in Donetsk Region. In the article the regional features of investment activity are considered in the Donetsk region. The presented basic directions of researches of investment activity are in the region. The analysis the structure of investments in the fixed assets and direct foreign investments is presented in a territorial aspect and on the types of economic activity. Basic sourcing over of investments are brought. Classification of administrative-territorial units of the Donetsk region is carried out on similarity of development of investment activity on the basis of application of method of cluster analysis. The given

description of the distinguished groups of administrative-territorial units of the Donetsk region is for similarities of development of investment activity. Found out the basic problems of development of investment activity in a region and possible ways of their decision. Certain influence of investment activity on development of the Donetsk region.

Key words: investments, capital investments, investments in the fixed assets, direct foreign investments, investment activity.

Стаття надійшла до редколегії
10.09.2013 р.

УДК 911.3:332.3(477.82+476.7)

Майстер Андрій

Порівняльний аналіз рівнів сільськогосподарської освоєності території Волинської області України та Брестської області Білорусі

Розглянуто особливості розвитку сільського господарства Волинської області України та Брестської області Білорусі. Наведено визначення поняття «рівень сільськогосподарської освоєності території». Визначено інтегральний індекс рівня сільськогосподарської освоєності території районів Волинської та Брестської областей. Здійснено групування районів за рівнями сільськогосподарської освоєності території. Проведено порівняльний аналіз рівнів сільськогосподарської освоєності території Волинської та Брестської областей.

Ключові слова: територія, сільськогосподарська освоєність, рівень освоєності території, інтегральний індекс, сільське господарство.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасний етап розвитку продуктивних сил суспільства характеризується значними процесами інтенсифікації, які збільшують антропогенне навантаження на певні території. Антропогенний вплив на територію відбувається в процесі її заселення та безпосереднього господарського освоєння, використання місцевого природно-ресурсного потенціалу та поширення різних видів людської діяльності. Одним із найважливіших компонентів господарського освоєння території є її сільськогосподарське використання. Важливого значення в умовах посилення процесів інтеграції та глобалізації набувають суспільно-географічні дослідження прикордонних територій, зокрема визначення рівня сільськогосподарської їх освоєності. Волинська область України та Брестська область Білорусі – прикордонні регіони, які мають спільну і давню історію сільськогосподарського освоєння території. Донині питанням дослідження з теоретичного і практичного погляду, оцінки рівня сільськогосподарського освоєння території України та її прикордонних регіонів приділялося недостатньо уваги у вітчизняній суспільно-географічній науці. Тому дослідження рівня сільськогосподарської освоєності прикордонних територій Волинської та Брестської областей на сьогодні актуальне.

Аналіз досліджень цієї проблеми. У вітчизняній суспільно-географічній науці нагромаджено чималий досвід із розробки теоретичних і методологічних основ дослідження питань сільськогосподарського освоєння територій. Аналізом проблем сільськогосподарського освоєння території як складного суспільно-географічного процесу й розробкою його теоретико-методичних та методологічних основ займалися багато російських учених, що було пов'язано з практичними проблемами освоєння багатих природних ресурсів Сибіру й Далекого Сходу ще за часів колишнього СРСР. Значний внесок у розробку теоретичних основ географічного вивчення процесів господарського освоєння територій зробили Б. М. Ішмуратов, І. В. Канцєбовська і Т. Г. Рунова [2], К. П. Космачов [3], Ю. В. Машуков, Ю. П. Михайлов, В. П. Мосунов [6], Ю. С. Нікульников [8], А. А. Сисоєв та ін. Функціонально-компонентні й просторові особливості процесів освоєння територій детально досліджували вчені Інституту географії ім. В. Б. Сочави Сибірського відділення РАН (м. Іркутськ) (С. В. Дуденко, Н. П. Каючкін, Г. Н. Малих, Е. О. Медведкова, Г. А. Петров та ін.). Зокрема, К. П. Космачов займався проблемами кількісної оцінки освоєння території як об'єкта економіко-географічного дослід-